

Příloha k protokolu o SZZ č.....  
Vysoká škola: PF JU Čes. Budějovice  
Katedra germanistiky  
Datum odevzdání posudku diplomové práce: 16.5.2011

Diplomant: Jitka Mrázová

Aprobace:

Recenzent\*) Dvořák Jiří  
~~Vedoucí\*)~~ diplomové práce

## POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

(téma)

Jitka MRÁZOVÁ, *Das Zusammenleben der tschechisch- und deutschsprachigen Bevölkerung von Nové Hradý/Gratzen in den 30er Jahren des 20. Jahrhunderts sowie während des Zweiten Weltkriegs und die Problematik des Transfers der deutschsprachigen Bevölkerung. Darstellung in historischen Quellen, in Erinnerungen von Zeitzeugen und in der Belletristik (am Beispiel vom Roman Eugen Baunachs Gratzen oder Die Angst vor dem eigenen Keller, Weitra 2008) / česky: Soužití česky a německy mluvícího obyvatelstva Nových Hradů ve třicátých letech 20. století, v průběhu 2. světové války a problematika odsunu německého obyvatelstva v historických pramenech, vzpomínkách pamětníků a v beletrii (na příkladu románu Eugena Baunacha Gratzen oder Die Angst vor dem eigenen Keller, Weitra 2008), Diplomová práce, Katedra germanistiky Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity, České Budějovice 2011, 117 s., včetně textových, tabulkových, mapových a obrazových příloh, s. 89-117.*

Posudek oponenta diplomové práce:

Diplomantka Jitka Mrázová se ve své předložené diplomové práci *Soužití česky a německy mluvícího obyvatelstva Nových Hradů ve třicátých letech 20. století, v průběhu 2. světové války a problematika odsunu německého obyvatelstva v historických pramenech, vzpomínkách pamětníků a v beletrii (na příkladu románu Eugena Baunacha Gratzen oder Die Angst vor dem eigenen Keller, Weitra 2008)*, opravdu mimořádně pečlivě zužitkovala svůj dlouhodobý zájem o československé, resp. české a česko - německé dějiny a také je potřebně zasadila a komparovala do širšího kontextu, v tomto případě do středoevropských moderních dějin (20. století). Ve své DP, kterou napsala v německém jazyce (a já práci proto posuzuji především z úhlu pohledu historika a historických vazeb, vztahů a souvislostí), se plně zaměřila na svůj vybraný kraj (region Novohradských hor): Právě proto přináší nejednu ze zajímavých poznatků a výsledků svého poměrně dlouhodobého a uceleného historického výzkumu. Od diplomantky je také velice sympatické, že se zaměřila na pečlivě vyvážený a dlouhodobý sběr informací a materiálů všeho druhu.

Pečlivě se zabývá problematikou soužití česky a německy mluvícího obyvatelstva v Nových Hradech před a během druhé světové války (1939-1945) a problematikou odsunu



německy mluvícího obyvatelstva z Nových Hradů. Přitom je její pozornost celkem oprávněně koncentrována na hraběcí rodinu Buquoyů a její roli v daném časovém období, zejména se věnuje zajímavé osobě hraběte Karla Jiřího Buquoye a jeho roli v souvislosti s nacistickým režimem. Také proto je zde představen román Eugena Banaucha „*Gratzen oder die Angst vor dem eigenen Keller*“, který je potřebným způsobem komparován s dostupnými a dochovanými prameny z jihočeských archivů (Státní okresní archiv České Budějovice a Státní oblastní archiv Třeboň) a následně obohacen vzpomínkami dobových svědků (forma dotazníků a rozhovorů = Oral history). Základem práce se tak staly události a materiály „viděné očima pramenů, literatury a pamětníků.“

Za velmi důležité považují (vzato z pohledu historika), že se autorka ve své práci poctivě opírala o prameny ze Státního okresního archivu v Českých Budějovicích a ze Státního oblastního archivu v Třeboni. Stejně tak je přínosné, že byla dále využita beletrie a vzpomínky dobových svědků. A významnou historickou roli sehrává i ta okolnost, že všechny tyto použité zdroje informací o dané problematice byly náležitě komparovány (porovnány).

Autorka správně uvádí potřebné demografické údaje o městě Nové Hradě, kde v roce 1888 žilo na 1 500 lidí (téměř všichni byli německého původu), zatímco za 33 let, v roce 1921 zde žilo již 285 Čechů a 979 Němců. Z toho autorka usoudila: „*že počet česky mluvícího obyvatelstva na Nových Hradech stoupl na přelomu 19. a 20. století právě tak, jak to bylo obvyklé v jiných pohraničních městech a vesnicích. Obyvatelé obou národností ale vedle sebe nebo spolu žili nadále v klidu, pracovali spolu v nejrůznějších oborech, vdávali a ženili se navzájem a jejich děti navštěvovali společně jednu školu, kde výuka probíhala v německém jazyce.*“ (s. 81).

Zřetelně také uvádí, první větší zlom přišel se vznikem první Československé republiky (1918-1938), protože tehdy si Češi žijící v Nových Hradech otevřeli svoji vlastní školu (dokonce v budově, kterou jim k tomuto účelu zapůjčili Němci), a následně zakládali své vlastní spolky. Ovšem ke skutečně zásadnímu přelomu v soužití česky a německy mluvícího obyvatelstva Nových Hradů došlo v době Mnichovské dohody a v době druhé světové války! Správně také cituje na s. 81: „*Téměř všichni čeští obyvatelé opustili město ze strachu z německé okupace. Češi, kteří ale v Nových Hradech zůstali, mohli i nadále bez větších problémů, jak bylo v práci zjištěno, žít a pracovat, jako by se válka Nových Hradů ani netýkala, například rodina Chalupů.*“

Na základě prostudovaného archivního materiálu, přečteného románu a uvedených výpovědí dobových svědků, muselo německy mluvící obyvatelstvo nuceně město opustit (roky 1945-1947 formou transferu, odsunu, něm. vyhnání, Vertreibung), vše na základě rozhodnutí postupimské konference vítězných velmocí, SSSR, USA a Velké Británie. Doslovně proto uvádí: „*Zde ale musíme uvést, že nebylo zjištěno, že by se vztahy mezi původním českým a německým obyvatelstvem nějak změnily. Nenávist proti německy mluvícímu obyvatelstvu s sebou do města přinesli teprve Češi, kteří sem přišli až po válce.*“ (s. 82), což pochopitelně platilo i pro jiná místa v tehdejší Československé pohraničí. Za velice důležitý považují ten to závěrečný text z části Resumé: „*Na základě tohoto srovnání jsme mohli zjistit, že dlouholeté a téměř bezkonfliktní soužití Čechů a Němců v Nových Hradech bylo zničeno válkou. Přes tragický konec války probíhal poválečný vývoj bez excesů. Ačkoli německy mluvící obyvatelstvo muselo Nové Hradě nedobrovolně opustit, zůstalo toto město pro většinu z nich i nadále jejich domovem. Nové Hradě zůstaly jejich domovem, na který nikdy nezapomněli, ani po tolika letech. Své vzpomínky*



na Nové Hradky předávali svým potomkům a příbuzným, kteří se narodili již v „v nové domově“, ale přesto i oni cítí silné pouto k městu Nové Hradky.“ (s. 83).

Vše ohledně odsunu německého obyvatelstva bylo dáno i tím, a na to se nesmí nikdy zapomínat, že němečtí obyvatelé Nových Hradů, s patričně projevovaným nadšením (euforií) a přitom také s velkými nadějemi a očekáváními do budoucna, vítali osvoboditelskou německou armádu Wehrmacht (a z toho plynoucí československé mnichovské trauma, též tzv. „mnichovský syndrom nebo komplex“ z přelomu září a října 1938) v říjnu 1938 (podobně tomu bylo v celém německém pohraničí ČSR = tedy tzv. Sudetech, včetně těch částí, jako jihozápadní Čechy a jižní Morava, které nikdy nebyly součástí Říšské župy Sudety / Reichsgau Sudetenland)! Nepřátelství bylo ještě zesíleno represivními akcemi nacistického režimu v době nacistické okupace českých zemí a za tzv. Protektorátu Čechy a Morava (Protektorat Böhmen und Mähren – Čechy vtipně nazývaný jako tzv. „Protentokrát Berem a Melem“!), přičemž následná válečná zkušenost představovala mimořádně přelomový moment ve vztahu českého a německého etnika, vyostřené obdobím vlády zastupujícího říšského protektora, generála SS a policie, R. Heydricha (27. září 1941 - 27. květen 1942), kdy zejména po lidické tragédii z 10. června 1942 Češi (již ve své převážné většině) přestali rozlišovat (jak většinou právě do té doby ještě dělali) mezi Němci a nacisty a zákonitě pak zesílily hlasy volající po nezbytně nutném tzv. „vyčištění“ poválečného Československa od německého (a také maďarského) etnika. Měl tak vzniknout nacionálně jednotný unitární stát, který by v sobě, na rozdíl od svého předchůdce z let 1918-1938, již nenesl možný zárodek dalších etnických sporů a zápasů. Během války tak byly (bohužel oboustranně) vytvořeny všechny potřebné tzv. „předpoklady“ pro poválečný odsun německého etnika z obnoveného ČSR.

Za důležité považují, že si je sama autorka vědoma i toho, že její diplomová práce nemohla postihnout zdaleka všechny potřebné aspekty a úhly pohledu a interpretace k dané problematice. Je to dáno již zejména tím, že po 66 letech po skončení druhé světové války evidentně chybí mnoho dobových svědků, protože většina lidí, kteří si na tuto dobu pamatovali, již bohužel zemřela a i těm, kterým bylo v roce 1945 20 let, je nyní již 86 let. A pokud ještě žijí, jsou roztroušeni většinou neznámo kde ve světě. Nesmí se také zapomenout ani na ten fakt, že autorka mluvila pouze s velice malým zlomkem dobových svědků a že z toho zcela logicky plyne, že právě jiní svědci by na toto období mohli mít zcela jiné a často i odlišné vzpomínky a názory. K vyřešení této problematiky autorce také chyběla další potřebná písemná pozůstalost, zejména další vzpomínky, memoáry, rodinné, školní, farní a jiné kroniky, další dobové fotografie, pohlednice a korespondence tehdejších obyvatel Nových Hradů. Vše bylo navíc ještě umocněno tím, že s odchodem / vyhnáním / odsunem nebo s vysídlením / vystěhováním německy mluvícího obyvatelstva zmizely také (otázkou je a nadále zůstává, zda nenávratně) kroniky města Nových Hradů.

V mnoha, německých a zejména sudetoněmeckých, publikacích není zmíněno, že již A. Hitler tzv. „stěhoval“ Němce (tzv. Volksdeutsche) v rámci akce „Heimholung ins Reich“ (1939-1944) z oblastí Südtirol (jižní Tyroly), z Pobaltí, SSSR, Balkánu atd. ještě před vypuknutím 2. světové války! Tím nacistická „Třetí říše“ sama vytvořila potřebný precedens, který se stal jak pro anglosaskou oblast, tak i pro český domácí odboj (nehledě na heslo SdP z roku 1938 – „Heim ins Reich = Zpátky do Říše“, které tak mocně ovlivnilo mínění mnoha Čechů, znovu zejména na konci války) mimořádně důležitým pro další osudy Němců mimo vlastní německé státní území. Podotýkám mimo německé státní území, a ne německou domovinu či sídelní území



(Siedlungsgebieten im Ausland, besonders im Osten) v cizině! Pochopitelně se nesmí zapomenout, že jisté tzv. „vzory“ tu již Evropa a svět znal, jako bylo např. "řešení" řecko-turecké problematiky po vzájemné válce v letech 1921-1922, kdy následně došlo k přesunu asi 1.500.000-1.600.000 Řeků z tureckých území na řecké a opačně asi 400.000 Turků, aby se tak zabránilo pokračování předchozích pogromů a začínající genocidě! Nebo turecká genocida proti Arménům, Řekům, Syřanům a Židům jako jinověrcům v letech první světové války! Často chybí také zasazení sudetoněmeckého odsunu (transferu), vyhnání v rámci srovnání osudů německého obyvatelstva z východních oblastí bývalé Třetí říše a z tzv. sídelních území v cizině (Das Schicksal der deutschen Bevölkerung in den Ostgebieten des Deutschen Reiches und in den Siedlungsgebieten im Ausland). V současné době je již např. k dispozici následující materiál: *Spiegel Spezial das Magazin zum Thema Nr. 2 /2002 Die Flucht der Deutschen. Die Spiegel – Serie über Vertreibung aus dem Osten mit neuen Foto-, Dokumenten, Reportagen und Analysen.* Dále je možno použít dokumentaci: *Die grosse Flucht. Das Schicksal der Vertriebenen.* Guido KNOPP, např. Die Verlorene Heimat – Vertreibung aus der Sudetenland.

A na úplný závěr mého stanoviska k oponované diplomové práci, protože tím, co jsem zde napsal a můj posudek bude umístěn v rámci univerzitního STAGu, jsem tak, svým způsobem jistě vystaven velkému nebezpečí, že nebudu mnoha účastníky možné diskuze plně a správně věcně pochopen, a bude mi proto, více či méně oprávněně či neoprávněně, předhazováno či vytýkáno to či ono, rád bych ukončil slovy velkého německého filozofa Lessinga: „*Nikoliv pravda, již někdo ovládá nebo se tak domnívá, nýbrž upřímná námaha, již věnoval, aby k pravdě došel, tvoří cenu člověka. Neboť nikoliv ovládnutím pravdy, nýbrž pátráním po ní stupňují se jeho síly, v čemž jediném záleží jeho stále rostoucí dokonalost.*“

Po obsahové ani formální stránce k práci nemám žádné podstatnější připomínky, je psána kultivovaným stylem, bezpečně se orientuje v dobové politické i společenské situaci. Výrazně oceňuji i volbu příloh – zejména mapových a fotografických, které každodenní život a výslovně nelehké osudy českého a německého etnika v Nových Hradech a okolí v mnohém, a to žádoucím způsobem dokumentují a dokreslují.

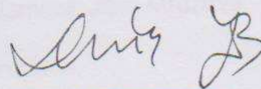
Na zvážení paní diplomantky ponechávám, a je to současně i má otázka v rámci její obhajoby, jak hodlá výsledky svého dosavadního bádání zpřístupnit širší, též i odborné, veřejnosti? Myslím si totiž, a proto ji však doporučuji, aby části diplomové práce i její závěry, po jejichž možném dalším uvážlivém doplnění a potřebné úpravě, formou dílčích studií či nějaké drobné knižní publikace, v žádoucí česko-německé jazykové mutaci, zveřejnila, což by bylo přínosné i pro současné a budoucí česko-německé (rakouské) vztahy, zejména když uvážíme ten holý biologický fakt, že v průběhu dalšího jednoho desetiletí se ještě více zmenší počet žijících dobových pamětníků na obou stranách.

Diplomovou práci Jitky Mrázové proto jednoznačně **doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm výborně.**

České Budějovice 16. května 2011

PhDr. ct PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.  
Oddělení nových a nejnovějších dějin  
Historický ústav Filozofické fakulty  
Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích

Návrh na klasifikaci diplomové práce: výborně.



podpis oponenta diplomové práce

V Českých Budějovicích dne 16. května 2011

## POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Stupeň kvalifikace	výborně	velmi dobře	dobře	nevyhověl
--------------------	---------	-------------	-------	-----------